

Notulae ad floram Sloveniae

Orchis simia Lam.

Najdba mediteranske kukavice v osrednji Sloveniji

Finding of a mediterranean orchid species in central Slovenia

0053/2 Slovenija, Osrednja Slovenija, okolica Škofljice, makadamska cesta med vasicama Pleše in Repče 10 m vzhodno od odcepa kolovoza na severni strani ceste. Leg. & det. Tomaž Jakob 25. 4. 2018, določitev potrdila Aljaž Jakob in Nejc Jogan. Foto arhiv avtorja, fotografirano 29. 4. 2018.

Konec aprila leta 2018 je na Plešah nad Škofljico Tomaž Jakob našel primerek opičje kukavice. Rastlina je rasla ob robu malo rabljene makadamske ceste med vasicama Pleše in Repče, približno 10 km jugovzhodno iz Ljubljane na približno 460 m nadmorske višine. Rastišče je na strmem južnem pobočju, ki je na tem mestu poraščeno z redkim gozdom. Nad cesto je sestoj belega gabra, pod njo pa mešan gozd z listavci, rdečim borom in smreko. Spodnji rob ceste, kjer je kukavica rasla, je sestavljen iz 1–2 m pasu očiščene travnate površine. Za to površino je rob gozda z grmovnicami. Orhideja je rasla na travnatemu robu ceste, tik ob robu gozda, v senci grmovja. V okolici je poleg gozda nekaj obdelovanih površin, vrt, večji ekstenzivno uporabljan pašnik in več negnojnih in gnojnih travnikov. V bližnji okolici (v krogu s polmerom manj kot 100 m) je bilo sicer tekom leta najdenih še 11 vrst orhidej (jesenska škrbica – *Spiranthes spiralis*, jajčastolistni muhovnik – *Listera ovata*, rjava gnezdoznica – *Neottia nidus-avis*, dolgolistna naglavka – *Cephalantera longifolia*, osjeliko in muholiko mačje uho – *Ophrys sphegodes* in *Ophrys insectifera*, trizoba kukavica – *Orchis tridentata*, piramidasti pilovec – *Anacamptis pyramidalis*, navadna kukavica – *Orchis morio*, blede kukavica – *Orchis pallens* in stasita kukavica – *Orchis mascula*).

Opičja kukavica je sicer evmediteranska vrsta, razširjena po vsem Sredozemlju, na severu pa sega do Velike Britanije v Zahodni Evropi in Madžarske v Srednji Evropi (DE SÓO 1968). V Srednji Evropi jo Hegi (HEGI 1907) navaja za jugozahod Nemčije, jug avstrijske Štajerske in zahod Švice (od koder jo navajata tudi LAUBNER & WAGNER 1998), v Avstriji pa jo omenja tudi rdeči seznam (NIKLFIELD 1999) za Spodnjo Avstrijo (ki pa ne omeni Štajerske). V avstrijski flori je navedeno pojavljanje v Spodnji Avstriji in na Južnem Tirolskem (FISCHER & al. 2008). Na ozemlju Avstrije je torej zgolj eno zanesljivo nahajališče, ki morda ni spontano (NIKLFIELD & SCHRATT-EHRENDORFER 1999).

V Sloveniji vrsta uspeva predvsem v Istri, kjer je daleč največ najdb, posamični najdbi sta še s Krasa in Goriških brd (JOGAN & al. 2001, MARTINČIČ & al. 2007). V knjigi Kukavičevke v Sloveniji je zavedena tudi še najdba iz leta 2007 iz okolice Senovega na Štajerskem (DOLINAR 2015). Rastišče je bilo podobno kot novo – JV stran griča, na suhem negnojenem travniku v bližini grmovja. Žal se na tej lokaliteti zadnjih nekaj let opičja kukavica ne pojavlja več (Marina Brinovec, pismo).

Center razširjenosti te kukavice je sicer Sredozemlje (FISCHER & al. 2008, HEGI 1907), vendar se pojavlja redko in raztreseno tudi izven mediteranskega območja, od južne Anglije,

južne Nemčije do Madžarske in južne Ukrajine (DE SÓO 1968; HEGI 1907). V okolici Slovenije se pojavlja v vseh sosednjih deželah. Najredkejša je v Avstriji z enim znanim nahajališčem, za katerega ni jasno, ali je spontano (NIKLFIELD & SCHRATT-EHRENDORFER 1999). Na Hrvaškem ima opičja kukavica precej nahajališč, predvsem v Istri, na Kvarnerskih otokih, v Dalmaciji; na celinskem delu pa v Zagorju, Međimurju in v Slavoniji (NIKOLIĆ 2015). Vrsta je na hrvaškem rdečem seznamu označena za ranljivo vrsto (V) (NIKOLIĆ 2015). V Italiji je splošno razširjena in je na rdečem seznamu (še) ni (ROSSI et al. 2013, PIGNATTI 2017). Na madžarskem rdečem seznamu jo KIRÁLY (2007) obravnava kot ranljivo (V). V Sloveniji je vrsta ravno tako ranljiva (V) (ANON. 2002).

Kot mnoge druge vrste suhih, pustih in toplih rastišč, je ta kukavičevka ogrožena zaradi izginjanja habitatov zaradi intenzifikacije rabe travnikov ali pa njihovega zaraščanja. Na tej novi lokaciji pa jo najbolj ogroža agresivno vzdrževanje cestnega roba – konec maja je bil rob namreč agresivno pokošen do zemlje. V okolici je več primernih habitatov, kjer druge kukavičevke uspevajo v precejšnjem številu, zato je nadvse mogoče, da je v bližini še kak primerek. Dotični habitat so znatno manj ogroženi, saj se na območju opušča gnojenje travnikov zaradi težavnega terena, hkrati pa se iz različnih razlogov travnike še vedno vzdržuje in se zaenkrat še ne zarašča z gozdom.

LITERATURA

- ANON., 2002: Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam. Priloga 1: Rdeči seznam praprotnic in semenk (Pteridophyta & Spermatophyta). Uradni list RS 12 (82): 8893–8910.
- DOLINAR, B. 2015: Kukavičevke v Sloveniji, Podsmreka, Pipinova Knjiga. pp. 154–155
- FISCHER, M. A., K. OSWALD & W. ADLER, 2008: Exkursionsflora für Österreich, Liechtenstein und Südtirol. 3. Auflage. Biologiezentrum der Oberösterreichischen Landesmuseen. Linz. 1064 pp.
- JOGAN, N., T. BAČIĆ, B. FRAJMAN, I. LESKOVAR, D. NAGLIČ, A. PODOBNIK, B. ROZMAN, S. STRGULC KRAJŠEK & B. TRČAK, 2001: Gradivo za Atlas flore Slovenije. Center za kartografijo favne in flore Slovenije, Miklavž na Dravskem polju. 263 pp.
- JOGAN, N., 2007: *Orchis* L. In: MARTINČIČ, A., T. WRABER, N. JOGAN, A. PODOBNIK, B. TURK, B. VREŠ, V. RAVNIK, B. FRAJMAN, S. STRGULC KRAJŠEK, B. TRČAK, T. BAČIĆ, M. A. FISCHER, K. ELER & B. SURINA: Mala flora Slovenije. Ključ za določanje praprotnic in semenk. Četrta, dopolnjena in spremenjena izdaja. Tehniška založba Slovenije, Ljubljana. 757–762 in 777–782.
- KIRÁLY, G. (ed.), 2007: Vörös Lista. A magyarországi edényes flóra veszélyeztetett fajai. Red list of the vascular flora of Hungary. Saját kiadás, Sopron. p. 38.
- LAUBNER K. & WAGNER G. 1998: Flora Helvetica. Verlag Paul Haupt Ber-Stuttgart-Wien. 1629 pp.
- NIKLFIELD H. & L. SCHRATT-EHRENDORFER, 1999: Rote Listen gefährdeter Pflanzen Österreichs 2., neu bearbeitete Auflage – Farn- und Blütenpflanzen. Grüne Reihe des Bundesministeriums für Umwelt, Jugend und Familie, Band 10. Verlag: austria medienservice, Graz.
- NIKOLIĆ T. (ed.), 2015: Flora Croatica baza podataka (<http://hirc.botanic.hr/fcd>). Prirodoslovno-matematički fakultet, Sveučilište u Zagrebu (datum pristupa: 10. 02. 2019).

- PIGNATTI, S., 2017: fam. 60 Orchidaceae. In: Flora d'Italia, seconda edizione In 4 volumi di Sandro Pignatti 2. Edagricole, Milano. pp. 345–346
- ROSSI G., MONTIGNANI C., GARGANO D., PERUZZI L., ABELI T., RAVERA S., COGONI A., FENU G., MAGRINI S., GENNAI M., FOGGI B., WAGENSOMMER R.P., VENTURELLA G., BLASI C., RAIMONDO F.M., ORSENIGO S. (Eds.), 2013. Lista Rossa della Flora Italiana. 1. Policy Species e altre specie minacciate. Comitato Italiano IUCN e Ministero dell'Ambiente e della Tutela del Territorio e del Mare. 54 pp.
- DE SÓO R., 1968: 1. *Orchis* L. In: TUTIN T. G., V. H. HEYWOOD, N. A. BURGESS, D. M. MOORE, D. H. VALENTINE, S. M. WALTERS, D. A. WEBB: Flora Europaea, vol. 5, Alismataceae to Orchidaceae. The University Press Cambridge. pp. 339–340.

ALJAŽ JAKOB